

ДЗІЦЯЧАЯ ЛІТАРАТУРА І М.БАГДАНОВІЧ. Беларуская дзіцячая л-ра пач. 20 ст. развівалася ў рэчышчы адраджэнскіх працэсаў, актыўным удзельнікам якіх быў Б. Яго творы, уключаныя ў кола дзіцячага чытання, дастаткова гарманічна ўпісваюцца ў канцэпцыю выхаваўчай місіі нашаніўскага (пач. 20 ст.) і адраджэнскага (1920-я гг.) руху. Яны вызначаюцца не толькі шматфарбнасцю, сэнсавай глыбінёй, псіхал. матываванасцю ўчынкаў літ. герояў, але і эстэт. значнасцю, маст. дасканаласцю, што дае магчымасць і сёння выкарыстоўваць іх у дзіцячым чытанні.

Эфектыўным сродкам выхавання эстэт. густу дзяцей з'яўляецца пейзажная лірыка Б., якая стварае маляўнічы і каларытны вобразны свет бел. прыроды («Зімой», «Зімовая дарога», «Па-над белым пухам вішняў», «Прыйдзе вясна», «Ціха па мяккай траве» і інш.). Алюстроўваючы пэўныя малюнкi прыроды, паэт імкнецца перадаць эмац. настрой свайго лірычнага героя: радасць («Зімой»), задавальненне («Па-над белым пухам вішняў») і г.д. Важнае месца ў працэсе разумення дзецьмі крыніцы паэт. вобразаў займае верш «Кінь вечны плач свой аб старонцы». Праз вобразы прыроды змрочныя (цёмная ноч, зімовая маска) і светлыя (сонца, твар вясны) дзецям даецца ўяўленне пра вечную жыццёвую філасофію чаргавання шчасця і няшчасця. У пейзажных творах Б. часцей імкнуўся паказаць гармонію чалавека і свету, магчымасць пазнаваць сябе праз прыроду.

Лірыка Б. таксама з'яўляецца эфектыўным сродкам выхавання патрыятычных пачуццяў у падростаючага пакалення. У вершах «Слуцкія ткачыкі», «Перапісчык», «Пагоня», «Летапісец» і інш. паэт узнаўляе цікавыя карціны стварэння духоўнай скарбніцы бел. народа і ўзнямае важную праблему гіст. памяці, неабходнасці захавання ўласнай нац. культуры. Звяртаючыся да стараж. сімвалаў бел. культуры (кветка васілька, вершнік старадаўняй літоўскай Пагоні), пясняр сцвярджае вечнасць культ. здабыткаў беларусаў. Далучэнню да скарбніц духоўнай спадчыны народа спрыяюць вершы Б., у якіх выкарыстоўваюцца міфал. вобразы («Вадзянік», «Змяіны цар», «Лясун»).

Асаблівае месца ў творчасці Б. займае казка. Зварот да яе невыпадковы: пісьменнік з самых ранніх твораў імкнуўся да алегарычнасці мыслення і шырыні маст. абагульнення, што характэрна для гэтага жанру. У вершаванай паэме-казцы «Мушка-зелянушка і камарык — насаты тварык» пра жаніцьбу камара з мухай, а таксама смерць камарыка Б. развівае і дапаўняе сюжэт бел. дзіцячага фальклору, паглыбляючы яго сэнс. Твор мае вял. пазнавальнае і выхаваўчае значэнне для дзяцей. Тут прадстаўлены паказальныя асаблівасці насякомых (басавітасць гуду чмяля: «Чмель пузаты на басолі гучна грае»; знешні выгляд вос і мурашоў: «Восы ў шатах чорных з жоўтымі стракамі», «Мураўёўна нізка звесіла галоўку, // Бо занадта зацягнулася ў шнуроўку»). Цікава і даходліва расказвае аўтар пра нар. абрады і побыт беларусаў: вяселле, пахаванне, галашэн-

не. Акрамя таго, на прыкладзе гэтага твора дзеці вучацца адрозніваць шчырасць ад пустаслоўя, разумець сутнасць дзеянняў і ўчынкаў людзей праз супастаўленне іх з уласнымі назіраннямі. Не менш цікавымі з'яўляюцца казкі «Сон-трава», «Башня мира», «Музыка», а таксама блізкія да іх творы «Апокрыф», «Апавяданне аб іконніку і залатару», «Страцім-лебедзь» і інш. Так, казка «Башня мира» дае дзецям маральны ўрок: толькі «чыстыя рукі» здольныя стварыць прыгожае, эстэтычна дасканалое, а жорсткасць нараджае страх, вайна — боль і разбурэнне. На прыкладзе з казкі «Сон-трава», якая мае красамоўны падзагалавак «Как повелись сказочники на Руси», апавяданняў «Апокрыф», «Апавяданне аб іконніку і залатару» дзецям можна растлумачыць ролю мастацтва ў жыцці чалавека, падвесці іх да разумення неабходнасці адрозніваць сапраўднае ад штучнага ў ім.

Вобразнасцю вызначаюцца апавяданні Б., дзе гал. героямі з'яўляюцца дзеці («Марына», «Чудо маленького Петрика», «Колька», «Катыш», «Экзамен» і інш.). У творы «Марына» з гумарам узнаўляюцца эпізоды з жыцця маленькай дзяўчынкі, яе сяброўства з апавядальнікам. Выхаваўчы пафас заключаецца ў апошняй сцэне, калі гал. гераіня праяўляе шчырую спагаду да чалавека, якому зараз горш за іншых (ён плача) і дорыць яму, каб суцешыць, самае дарагое, што ў яе зараз ёсць, — цукерку. У апавяданні «Катыш» пісьменнік перадае псіхал. стан хлопчыка, які жадае перамагчы сяброў у гульні катання велікодных яек і адначасова баіцца прайграць свой цудоўны катыш. Тут паказана шматколерная палітра пачуццяў Васі: радасць, сум, спакуса, страх, расчараванне, адчай. Непаўторны свет душы дзіцяці прадстае ў апавяданні «Чудо маленького Петрика». Герой імкнецца паўсюль адшукаць цуд. Праз вобразы, якія нараджаюцца ў яго свядомасці, адлюстроўваюцца магчымасці і асаблівасці дзіцячай фантазіі, што нараджаюцца пад уплывам казак і ўласных назіранняў за прыродай і людзьмі. Твор абуджае дзіцячую фантазію, вучыць бачыць незвычайнае ў звычайным, фіксаваць свае назіранні, што, безумоўна, спрыяе развіццю маўлення. Разам з тым гэта апавяданне прызвае дзяцей быць асцярожнымі, бо пошукі цуда на дне рэчкі маглі прывесці маленькага героя да трагедыі: Петрык ледзь не ўтапіўся. «Чудо спасло тебя!» — сказала мама хлопчыку, калі той трохі ачунаў.

Сёння творы Б. ўключаны ў рэкамендацыйны спіс для чытання іграмы па дашкольным выхаванні «Пралеска» і ў спіс праграмных твораў для пач. і сярэдняй школы.

Літ.: Беларуская дзіцячая літаратура: вучэб. дапам. Мінск, 2008.

А.М.Макарэвіч, В.І.Караткевіч.